

Egy újszülöttnek minden vicc új

VISSZHANG - LXIX. évfolyam, 15. szám, 2025. április 11.

(Hozzászólás Milbacher Róbert esszéjéhez: *Atráskó zokog, avagy kinek ír az író, ha mesét ír, ÉS*, 2025/3., jan. 17. Az eddigi hozzászólások: Harmath Artemisz: *A gyerekirodalomról*, 2025/6., febr. 21.; Milbacher Róbert: *Kiegészítés*, 2025/7., febr. 14.; Balázs Eszter Anna: *Eltartott kisujjal lehajolni*, 2025/8., febr. 21.; Kovács Eszter: *Válasz Milbacher Róbert cikkére*, 2025/9., febr. 28.; Gesztelyi Hermína: *A gyerekirodalom nem életkori kérdés*, 2025/10., márc. 7.; Hermann Zoltán: *Ami működik, és ami nem*, 2025/11., márc.14., Mészáros Márton: *Irodalom van*, 2025/12., márc. 21.; Devescovi Balázs: *Gyerekirodalom és tudományosság*, 2025/13., márc. 28.)

Egy személyes önreflexió: úgy látszik, megöregedtem. S (majdnem) minden „tényfeltáró” írásról eszembe jut valami korábbi adat, ami mégiscsak azt igazolja, hogy nem (egészen) úgy volt. Már röstellem is. Vénségemre olyan leszek, mint a hírhedt egykori mozgalmár újságíró, V. Gy., akinek volt egy dobozkája, melyben kortársairól őrzött terhelő információkat, s alkalomadtán közreadta őket. Nem kívánok semmiképp az ő nyomdokába lépni, de amit szóvá kell tenni, azt talán érdemes is. Amennyire örvendetes, hogy az *ÉS*-ben immár sokadik számban kibontakozik egy tartalmas vita a gyerekirodalom mibenlétéről, a gyerekirodalom kutatásának szükségességéről. Jómagam is így vélekedtem erről. 1978-ban. Az Országos Pedagógiai Könyvtár elméleti folyóiratának (*Könyv és Nevelés*) annak idején önálló gyerekirodalom-kritikai rovata volt. Itt a jelzett évben a 3. számban jelent meg megannyi adatot és hiányt elemző írásom *A nem-létező kritika kritikája* címmel. S a gyerekirodalomról való igényes teoretikus elemzéseket hiányoltam. Ennek immár csaknem 50 esztendeje! Az olvasók emlékeztetésül ezt a cikket is elhelyeztem 2013-ban (ennek is csaknem egy évtizede) közreadott tanulmány- és cikkgyűjteményemben (*Gyerekirodalom A-tól Z-ig. Kritikai írások, elemzések a gyerekirodalomról [1970–2012]*, Fapadoskönyv.hu Kiadó, Budapest). Nota bene benne az elsőknél tekinthető elemzések Janikovszkyról is (a március 28-i számban fókuszba állított szerzőről [Devescovi Balázs: *Gyerekirodalom és tudományosság*]).

Félreértés ne essék, nem az én munkásságom számontartását hiányolom. Sokkal inkább azt a folytonosságot, mely megannyi akadály ellenére mégiscsak körülvette a gyerekirodalmat. Ne feledkezzünk meg a reformpedagógia-gyermektanulmány hullámában született műről, az 1913-ban Nógrády László által írt *Gyerekirodalomról* sem. Korrekt kritikákat írt pedagógiai folyóiratokba már az 50-es években Seres József. A Tankönyvkiadó a tanítóképzők számára több ízben kiadta Bauer Gabriella *Gyerekirodalom* című tankönyvét, 1972 és 2000 között. Bognár Tas és Kolta Ferenc is írtak ma is értékelésre érdemes főiskolai tankönyveket, Vargha Balázs a Széchényi Könyvtár Módszertani Központjában rejtőzve írt jegyzetet a *Gyerekirodalomról* 1964-ben.

Emlékeztetnék az éveken át a helyi szervezetek és a Magyar Írók Szövetsége sokáig Tatay Sándor elnökölte Gyermek- és Ifjúsági Irodalmi Szakosztálya szervezésében sorra került tematikus Szekszárdi Beszélgetésekre, Szederkényi Ervin szerkesztésében a jeles pécsi irodalmi lap adta ki együttműködésben a Móra Kiadóval a szóban forgó témában a lap hasábjain keletkezett írásokat (*Vita az ifjúsági irodalomról. Jelenkor*, 1965–66, 1968). Sőt – még mielőtt a divatosabb népesedési politika szószólója lett volna – egyenesen az *Élet és Irodalom*ban indított a tárgykörben vitát *Lesznek-e olvasóink* címmel a hetvenes évek elején, Lengyel Balázs is hozzászólt a kérdéshez: Lengyel Balázs: *Emancipáljuk-e a gyerekirodalmat?* (*Élet és Irodalom*, 1973/11. sz.). Szerkesztett tanulmánykötetet is a témában, melyet a Móra Kiadó adott ki (*Olvasó Ifjúság*, 1972). S ne feledkezzünk meg más író kortársakról, akik a maguk módján végiggondolták teoretikusan is a gyerekirodalom problematikáját: Tarbay Ede 1997-ben

(*Gyermekirodalomra vezérlő kalauz. A gyermek- és ifjúsági irodalom történetének iránytűje*), Petrolay Margit (*Gondolatok a gyermekirodalomról*, 1979, illetve *Az emberiség emlékezete. Könyv a meséről*, 1990). Ezeket az előzményeket összegezte az *ÉS*-vitában többször is emlegetett Komáromi Gabriella a Helikonnál közreadott kézikönyvében 1999-ben (*Gyermekirodalom*) – egyben utat nyitva a gyermekirodalom-kritika és gyermekirodalom-elmélet új nemzedékeinek (akiknek persze bőven akadt elemeznivalójuk a gyermekirodalom már-már váratlan, a piaci viszonyokkal hol számoló, hol dacoló újabb kivirágzása nyomán).

Az elemzések alapkérdése persze ugyanaz: az esztétikum szabadságának érvényesülése a didaktika-pedagógiával szemben, egyben sajátosságainak megőrzése, rendszerezése, akár „felnőtt”-költő-író hozza is létre a műveket, akár bölcs szerkesztő – ilyen volt T. Aszódi Éva a Móránál – válogat a „nagyirodalom” terméséből gyerekszobába valót, akár a szerző kifejezetten gyermekeknek szánja művét (gyakran először a sajátjainak, később az egész „felnövekvő nemzedéknek”).

Van tehát története a gyermekirodalom-elmélet történetének. Emlékezetre, elemzésre méltó.